

Louise Michel

(Den röda ljungrun)

Albert Jensen

1915

Vilken revolutionär känner väl icke Louise Michel? Hon är död, och dock är hon mer levande än de flesta av de levande! Hon lever i de revolutionära traditionerna och i de förtrycktas hjärtan. Som en fyrbåk över haven reser hon sig över tiden och historien, ett flammande exempel för alla tiders revolutionärer. Hon var uppoffrande till självuppgivelse, och hon var sin sak hängiven till den religiösa fanatismens yttersta gräns. Ibsens sats: "Vad du är, var fullt och helt, icke styckevis och delat" kan aldrig levandegöras på ett fullkomligare sätt än Louise Michel gjort det. Hos henne fanns det ingenting som ens hade skuggan av kompromiss. Så sammansatt hon än var, var hennes livsföring så rätlinig, som det kortaste streck mellan tvenne punkter. En sådan trofasthet mot idéer och åskådning är icke blott sällsynt, den är nästan enastående. Som den "röda jungfrun" lever hon beundrad i alla revolutionärers sinnen och som den "goda Louise" har hon en helgad plats i alla fattiga och förtrycktas hjärtan. Bourgeoisens historieskrivare ha förgäves sökt att kasta smus på hennes minne. De trodde sig kunde avfärda henne som "petrolösen", men hennes karaktär och hennes andes storhet lever stolt över alla dessa betalda "historieskrivares" småsinthet och hämndgirighet.

Louise Michel föddes år 1830 i departementet Haute-Marne i Frankrike. Hon var ett kärleksbarn, "oäkta", som vår kristligt perversa tid kallar det. Man vet icke vem som var hennes far, men byskvallret påstår, att slottsherren av Vroncourt skulle vara skuld till hennes tillblivelse. I varje fall tillhörde hon en gammal feodalsläkt.

Sin första ungdom tillbringade Louise i Audeloncourt. Det ligger mystik och romantik över hemmet och trakten. Ugglor och flädermöss voro hemmastadda i gårdens gamla tornbyggnader. Om vintern kom vargen fram ur skogarna, och hundarna svarade skällande på deras skärande tjut, medan familjen satt samlad vid brasan och man berättade historier eller läste högt ur någon bok. Voltärianskt fritänkeri, revolutionära och republikanska idéer tumlade här omkring samman med religiös fanatism och katolsk mysticism, framsatt av de olika familjemedlemmarna. Hon skrev själv härom så sent som 1886: "Jag hörde samtidigt på min katolskt exalterade tant och på mina voltärianska morföräldrar. Märkliga drömbilder trängde sig då på mig och jag sökte en pol, liksom den av en cyklon ur jämnvikt bringade magnetnålen söker sig mot norr."

Den pol, som hennes tankar och hennes livs trängtan sökte hän emot – det blev Revolutionen. Louise Michel blev revolutionens fanatiska anhängare. "Då vi en gång fingo tid att säga varandra sanningar, skriver hon, sade Ferré, att jag var en av revolutionens fromma troende. Och han hade rätt. Voro vi icke alla revolutionens religionsfanatiker? – Alla förelöpare äro det."

Det går genom hela denna märkliga kvinnas liv ett förhärskande drag icke blott av fasthet och karaktärsstyrka utan ock av manlighet. Hon var rask till initiativ, beslutsam i sitt uppträdande, oböjlig i att genomföra vad hon föresatt sig, och hon slogs mer oförväget än de tappreste soldater på barrikaden. Redan i hennes barndom finna vi detta drag starkt utpräglat. Hon leker icke med dockor eller liknande saker. Hon är en vildfågel. När icke morfaderns berättelser, eller någon bok, fångslar hennes uppmärksamhet hänger hon sig åt de galnaste pojkestreck. Hon kliver högt i toppen på träden; hon är god vän med flädermössen i de gamla tornrummen; hon fyller fickorna med grodor och släpper lös dem mellan benen på personer, som hon har antipati för.

"Min mor, skriver Louise, var blondin med blå, vänliga ögon och långt lockigt hår, så frisk och vacker att hennes väninna skrattande påstod: 'Det kan icke vara möjligt att det där fula barnet verkligen är ert!' Jag var för min del grov, mager, vild och oförvägen och alltid med sönderrivna kläder. Solbränd och med trasorna sammanfästade med nålar, tyckte jag det var roligt när man fann mig ful. Men min stackars mor gjorde det ofta ont."

En av de omtycktaste lekarna var "jaktpartierna". "Våra svin fingo föreställa vildgaltar och med hundarna efter oss galopperade vi med facklor av brinnande ris i händerna och ställde till ett helvetiskt larm med vasspipor, som vi kallade jaktlurar. En gammal jägare hade lärt oss ett gammalt stycke som föreställde en halloalli. Alla den ädla jaktens regler måste strängt hållas i hälgd. Vanligen slutade det med svinens tvångsindrivande i stallet, men ofta också därmed, att de plumsade ned i köksträdgårdens vattengrav. Deras fett höll dem uppe, men de skreko förfärligt tills man åter lyckats att få dem upp på land, vilket icke alltid var så lätt. Det måste hämtas folk, som med rep halade upp svinen, och vi blevo överösta med ovet. Jag hade ord om mig för att uppträda som ett vilt föl. Måhända var det riktigt."

Redan i barndomen började hennes kvinnorrättsidéer att tränga fram och taga form. Hon får tidigt ögonen upp för det orättfärdiga sätt, på vilket man taxerar man och kvinna, och hon öppnar livliga debatter med sin omgivning över denna fråga. En av dessa debatter med en äldre kusin är synnerligen karaktäristisk.

Lika mycket driven av sina konstnärliga anlag som för att tillfredsställa sin uppfinningslusta har Louise förfärdigat tvenne lutor, en till sig och en till nämnda kusin. De skola spela en duett. För att göra det ännu mera romantiskt, klättra de båda upp i ett träd. Men här uppe utbryter plötsligen en tvist om den kvinnliga intelligensen. Louise går skarpt och personligt till anfall på sin kusin, som slutligen fullständigt avväpnad icke vet hur han skall klara sig ur knipen. Han söker att dra sig tillbaka med räddad ära genom att förklara, att hon är en "anomali", ett undantag från den lagbundna regeln. Detta ord uppkallar hennes rättfärdiga vrede. Hon glömmer den smäktande visan och gör lutan till ett vapen i kampen för kvinnans jämlikhet. Försoning följer först när lutan är i stycken. Men Louise har ingen tid att begråta förlusten – hon ger sig hellre genast i lag med att förfärdiga en ny luta.

Såsom det ofta är fallet med genier, så synes Louises intelligens också vara mycket tidigt utvecklad. En stark verksamhetslust och en stor vetgirighet väckes hos henne och vid sidan av de barnsliga lekarna och pojkestrecken, varom hon berättar, börjar hon nu sluka bok efter bok. Hon slukar dem med en fruktansvärd fart och använder varje minut. Hon utvecklar en sällsam livaktighet och intensitet, som visste hon redan att varje ögonblick är mer värt än guld.

Redan tidigt tillämpar hon primitivt i sitt eget liv, i sina handlingar, den kommunism som senare i utvecklad form skulle bli hennes livs lära. Driften hos henne, att ge till de fattigare, utvecklas till en formlig passion. Det går så långt, att man måste låsa ned hennes leksaker och allt vad som är hennes, för att hon icke skall skänka bort rubb och stubb till byns fattigare barn. Och moderns och mormoderns penningschatull äro icke säkra för henne om det gäller att hjälpa en behövande. Sådana handlingar utför hon med så stor självständighet och tillstår det sedan med så stor frimodighet, att ingen kan bli ond på henne. Hon börjar redan i familjen kampen mot privategendomen till förmån för de egendomslösa.

Louise utvecklar sig således till ett egendomligt barn, fullt av egna karaktärsdrag och med en obändig frihetsträngtan. En medfödd upprorsanda mot varje auktoritet manifesterar sig på tusen sätt. Med befallningar kommer man ingen vart med henne. En karaktäristisk händelse beskriver hon själv med följande ord:

"Trots all iver för att lära, fann jag dock tid övrig till galenskaper.

Hade "herr läraren", som vi kallade honom, ifrån höjden av sin kateder skarpt inpräntat i oss, att vi skulle skriva noggrant efter hans diktamen, ord för ord, fann jag ingenting bättre än att också skriva alla de randanmärkningar, som icke voro avsedda att nedskrivas. Därvid fick jag fram en diktamen, som såg ut på följande sätt:

Romarna voro världens herrar (Louis, du håller din penna som en kryddkravsare! Utropstecken!) – Men gallierna gjorde länge motstånd (Virginia, sitt rätt!) – mot deras erövringslystnad (Punkt! Ferdinand, snyt dig! Möllarebarn, värm era fötter!) – Caesar har beskrivit detta fälttåg, etc.

Jag skrev ivrigt utan att förlora en sekund och skrev också saker, som läraren aldrig hade sagt. Jag var lika oemottaglig för lärarens värsta vrede, som för vanligt tadel. Men i stället för att gripa till dessa vapen, sade han helt övergiven: 'Om inspektören skulle komma till att få se det, så blir du orsak till mitt avsked!'

Då greps jag av en stor smärta, som gjorde mig aldeles svarslös. Så mycket mer, som han förbjöd mig, att för framtiden bringa honom rosenblad till hans snusdosa.

Dessa bringade jag honom eljest stadigt, friska om sommaren och torkade om vintern. Han lade dem gärna i sin näverdosa med den korta läderremmen.

Men nästa morgon skrev jag mönstergillt efter diktamen, och åtta dagar vred jag under lärarens stränga blick hopplöst det vita papperet med rosenbladen i mitt förkläde. Slutligen fattade han medlidande med mig och lät mig ge honom dem. Åter tagen till nåder gjorde jag på nytt nya streck, men aldrig sådana, som kunde bereda honom obehagligheter hos skolrådet."

Senare besökte Louise en normalskola i Chaumont och tillbringade också en tid i en pension, där hon lärde känna sin väninna Julie, från vilken hon sedan var oskiljbar. En tid höllo de en skola tillsammans och reste senare till Paris.

Redan i sin backfischålder erhöll Louise tvenne frierier, vilka hon avskog på det mest öppna sätt. Hon förblev ogift hela sitt liv. Den äktenskapliga underdånigheten stod i fullständig motsättning till hennes idéer. För övrigt synes hon också av naturen icke kunna hysa kvinnans känslor för mannen.

Om dessa frierier berättar hon själv bland annat:

”Erinringen om de två löjliga väsen, som hos mina morföräldrar anhöllo om min hand redan då jag var tolv och tretton år gammal, skulle vara tillräcklig för att få mig till att avstå från alla giftermålstankar, om jag någonsin hyst några sådana. Den förste var en lustspelsfigur, som ville dela sin förmögenhet med en kvinna, som var uppfostrad efter hans egna principer. Han klingade med sin förmögenhet i varje ord. Men efter allt det jag redan hade läst, var jag en smula för gammal för hans metod.”

Den andre friaren svarade hon själv med följande ord:

”Jag älskar er icke; jag skulle aldrig älska er. Och som er fru skulle jag lika litet genera mig som fru Georges Dandin! Hundra tusen gånger mer skulle jag bedra er!”

Hon slutar sin berättelse med följande ord:

”Och att tänka sig, att det ges arma barn, som ännu tvingas att gifta sig med sådana gamla krokodiler! Jag kände, att om man handlat så med mig, hade antingen han eller jag, en av oss båda, kommit att flyga bort från boet!”

Hon synes aldrig ha hyst sådana känslor för mannen, som kvinnan i allmänhet betraktar som högsta lycka. ”... De som gjorde mig giftermålsanbud skulle kunna blivit mig kära bröder; som äkta män föreföllo de mig alldeles omöjliga. Varför – det vet jag verkligen icke... Jag har alltid betraktat äktenskap utan kärlek som prostitution.”

Hon upprepar ofta, att hon icke vill vara mannens slavinna och hon ser grundorsaken till allt det elände som speciellt kvinnorna lida under i den omständigheten, att kvinnan helt enkelt själv utlämnar sig som objekt för mannens åtrå.

Efter morföräldrarnas död började kampen för tillvaron. Det blev studier med försakelse, där hon i ständig kamp med sin vetgirighet måste avstå från de djupare studier hon så gärna ville driva. Det gällde att skaffa bröd åt modern, som hon älskade över allt annat, och därför fick hon snarast möjligt slå i sig det mått av vetande, som var nödvändigt för hennes lärarinneexamen.

Därför måste hon också avstå från sin önskan att fara till Paris för att där driva vetenskapliga studier. Hon stannade hos modern och tog anställning som lärarinna i Ecole libre i Audeloncourt (1853) i närheten av hemmet.

Men knappt har hon kommit i sin nya ställning förr än hennes oböjliga karaktärsfasthet, hennes sanningskärlek och hennes frihetsträngtan för henne till konflikt med sina överordnade. Det synes vara hennes inre bestämmelse att hängivet leda människor och utbilda dem till sin egen åskådning: att kämpa mot alla tyranner från första till sista bloddroppen.

Hon lever och verkar i det andra kejsardömet, men hon vill icke känna någon kejsar Napoleon III. Hon känner blott en ”Badinguet” eller i bästa fall ”herr och fru Bonaparte”. Hon betraktar det som en förbrytelse, att man skall lära barnen i skolan att vara tillfreds med det kejsarvälde som usurpatorn vill upprätta, i stället för att lära dem kärlek till friheten. Louise Michel bryter med denna tradition. Hon lär barnen sånger, vari kejsardömet hånas och ofriheten bespottas. Det är henne en nagel i ögat, att skolbarnen skola stanna till slutet av mässan och åhöra välsignelsen över monarken. Och en dag inträffar den ”skandalen”, att när prästen börjar läsa välsignelsen börjar det ett våldsamt klapprande av trätofflor längs kyrkogången. Det var barnen från Ecole libre som troppade ut ur kyrkan på ett synnerligen demonstrativt sätt. Louise Michel hade förklarat dem, att det var en bespottelse att be för Napoleon. Man kan föreställa sig vilket uppseende denna händelse väckte i en så upprörd tid som denna.

Naturligtvis blev hennes ställning vid skolan ohållbar och hon for också definitivt till Paris år 1855, där hon fick anställning i Mme. Voilliers skola på Montmartre. Här börjar nu en ny period av mångsidigt och ansträngande arbete. Vid sidan av sitt arbete i skolan, som hon hänger sig åt med verklig passion, finner hon också tid till att bevista aftonkurser i filosofi och naturvetenskap, att studera matematik, att skriva romaner och essayer, att dikta och komponera operor och följa med hela den börjande revolutionära rörelsen, delta i organisationsarbetet, besöka möten, hålla föredrag, organisera kvinnoövningar o.s.v. Det gränsar till det otroliga vad hon kan hinna med på en timma eller två. Över allt räckte hon till.

Medan hon vistades i Paris för att utbilda sig vetenskapligt och konstnärligt, så blev det snart en sak som trängde sig fram som alltbehärskande och ställde allt annat i bakgrunden. I ständig beröring med de republikanska idéerna, liksom med det i elände försmäktande proletariatet, kom hon till en ständigt klarare förståelse av sin kallelse: att viga alla sina krafter åt denna lidande del av mänskligheten. Hon genomskådade samhället

in i de minsta vinklar och vrår, och alla andra intressen fingo vika för det namnlösa elände som trängdes runt omkring henne.

Louise Michel hade starka konstnärliga anlag och intressen, och hon hade en gång hyst den förhoppning att helt kunna ägna sig åt konsten. Men hon offrade konsten för kampen mot tyranniet. Vad hon gjorde, gjorde hon helt och aldrig delat. Inför det masselände som ropade till hennes kränkta rättfärdighetskänsla, och inför allt det mänskliga lidande som appellerade till hennes varma hjärta, förmådde hon icke att hänge sig åt det konstnärliga skapandets njutning. Här fanns hungrande människor och lidande olyckliga som behövde hennes hjälp och hennes krafter. Och till dem gav hon sig helt.

Hur skiljer hon sig icke härutinnan från en hel del av dessa moderna överklassare, som "sänker sig till arbetarna" för att "lyckliggöra" dem med att bli deras politiska herrar, deras "representanter" och "talesmän" för god betalning. Eller dessa "konstnärer", som komma för att "studera" folket och hämta stoff till sina arbeten från "djupet", därför att det är modernt, och göra allt detta med en min som om de led alla Kristi korsfästelsepinor, medan de i grund och botten icke ett dyft bidraga till proletariatets frigörelse, därför att de icke själva äro andligt frigjorda. Tvärtom förfuska de arbetarnas egna frihetssträvanden genom att på dem inympa alla de borgerliga fördomar, hela den borgerliga moral, som de själva äro bundna i och som i sin ordning hindrar arbetarnas befrielseverk att gå framåt.

Louise Michel var av en helt annan karaktär. När hon en gång brutit med det borgerliga samhället, så hade hon gjort det radikalt. Och med sitt personliga exempel blev hon en lysande fyrbåk för massorna. En stoltare, djärvare och följdriktigare revolutionär har aldrig höjt upprorets fana.

Och faktiskt har hon skänkt hela sitt rika hjärta åt revolutionens sak. All personlig njutning, all individuell lycka fann hon i arbetet för revolutionen.

Nu kommer kriget 1870-71 och med det Pariserkommunen.

I Kommunen spelar hon en betydande roll, fast "historieskrivarna" i allmänhet kastat tystnadens slöja över henne. Så som man ju också så mycket som möjligt tegat med Kommunen själv och dess oerhört blodiga undertryckning. Kommunens sak blir Louise Michel helig och hon fördubblar här sin energi. Över allt är hon närvarande. Kallblodig står hon i kulregnet och predikar motstånd till siste man. Och själv blir hon bland de sista som övermannas.

Kommunens uppriktigaste historieskrivare kallar henne själen i det hela. Ända från rörelsens början tar hon initiativet till demonstrationen, över allt själv i spetsen redan innan kriget, då det eftersträvas att störta kejsarväldet.

Efter kejsarens nederlag tränger folket med Louise Michel i spetsen in i deputeradekammaren och proklamerar republiken. Men ledningen av republiken ryckes ur händerna på dem som ha proklamerat den och så kommer revolten i Paris och proklameringen av Kommunen. Medan en del av regeringen vill rycka till sig ledningen i Versailles, vill Paris och ett stort antal andra städer icke längre erkänna regeringen, som blott är vald på en bestämd tid och som dessutom har slutit en högst opopulär fred. Paris vill ursprungligen blott försvaras mot den yttre fienden. Till kamp med Versailles kom det först då Thiers lät beskjuta staden med resterna av den slagna armén, som han förstått att samla omkring sig.

Av omsorg för republiken predikade Louise Michel motstånd till siste man, till sista bloddroppen.

Versailleregeringen var republikansk till sin form, men monarkisk till sinnelag. Dess avsikt var att proklamera kejsardömet vid första lägliga tillfälle.

Den sjuttonde mars går nationalgardet med en del av armén öppet över till Kommunen. Och nu kommer det till öppet borgarkrig, i vilket Louise Michel tar del. Hon hör till 61 bataljonen, icke som sjuksköterska (vilken kår hon först organiserat) men som menig soldat och därtill som en av de tappreste av dem, ständigt i spetsen om det gäller att utföra en svår uppgift.

Louise Michel är man ibland de andra männen på barrikaden. Hon kämpar och slåss som de andra, gör patrull och bevakningstjänst som de. Och här känner hon sig i sitt rätta element. Hon älskar att slåss i krutrök och kanondunder för frihetens skull. Hennes dödsförakt är så stort och äkta att hon fullständigt glömmet farorna omkring sig. Som typiskt exempel tjänar en episod, som tilldrog sig mitt under fiendens eld.

Hon satt tillsammans med en rysk student, som anslutit sig till rörelsen, och drack sitt kaffe på en plats vid barrikaden, som var starkt utsatt för den fientliga elden. Lugn och förnöjd satt hon där och diskuterade

med studenten över Baudelaire, vars dikter den senare ständigt bar i sin ficka. I ivern märkte de icke att det föll granater till höger och vänster om dem. Kamraterna, som för länge sedan sökt sig in i mera betäckta ställningar, kunde slutligen icke längre hålla ut denna scen. Äntligen lyckades det att få dem till att draga sig tillbaka – och ett ögonblick senare faller det en bomb mitt i den kaffekopp, som Louise Michel låtit bli stående.

En annan gång har en katt blivit överraskad av kulregnet och jamar förtvivlat, pressad till väggen. Men den vågar sig icke från det skyddade hörnet över gatan. Då sprang Louise över den farliga zonen, fick tag på katten och bar den tillbaka till en säkrare plats. Och uppriktigt förvånad blir hon när kamraterna förebrå henne sitt lättssinne.

”Ja, men har jag därför ett ögonblick förgätit min plikt? Jag hämtade katten, men det hela tog icke en minut!” svarade hon till sin ursäkt.

Dessa och liknande episoder ger henne anledning att behandla temat om hjältemod, om vilket hon yttrar sig på följande sätt:

”Detta står fast: ingen förtjänar pris för sitt handlingssätt, ty han handlar blott så som det behagar honom; det ges ingen heroism, ty man ryckes blott med av storheten i det man skall utföra, och man blir ständigt under inflytande av sin uppgift. Man säger, att jag är tapper. Det kommer helt enkelt därav, att mitt konstnärliga sinne fångas av idén och farans sceneri. De stora bilderna häfta sig fast i min själ. Och då nu åskådning och idéer fångas så starkt, så är det ingen förtjänst från min sida att jag föraktar faran, ty jag tänker icke alls på den.”

Då den många gånger överlägsna Versaillesarméns trupper äntligen trängt in i Paris och besatt förstäderna, var det åter Louise Michel som bidrog till organiseringen av det inre försvaret och grep initiativet till resandet av barrikader. Om det sista försvaret för Kommunen och de sista heroiska timmarna skriver Louise enkelt och gripande:

”300,000 hade röstat för Kommunen. Ungefär 15,000 höllo under den blodiga veckan stånd mot en hel armés angrepp. Man räknade ungefär 35,000 fusiljerade – och hur många har man icke glömt att räkna! Men det skall komma dagar då jorden åter skall spy ut sina döda!

Kvinnorna hade under majdagarna rest en barrikad på Place Blanche och försvarade den. De höllo ut till döden befriade dem. En av dem, Blanche Lefebre, kom till Deltabarrikaden för att besöka mig. Vi trodde ännu på seger. Många gånger lyckas små uppror, men denna gång hade den gamle räven Foutriquet, Versaillesarméns general, överskurit strupen på revolten.

Dombrowski kom gående förbi, sorgsen sökande döden. – ’Allt är förlorat!’ sade han till mig. – ’Nej! nej!’ svarade jag. – Då räckte han mig båda sina händer. – Jag har icke återsett honom levande.”

Och i sin historia över Kommunen skriver hon:

”Några steg längre bort blev Dombrowski dödligt sårad. Vi voro ännu sju på barrikaden då han åter kom förbi, denna gång på en bår och döende. Man bar honom till Lariboisièrehospitalet, där han dog.

Snart var det blott tre kvar av oss sju.

En av de federerades kaptener, stor, brun, oberörd inför sammanstörtningen, talade om sin tolvårige son, till vilken han ville efterlämna sin värja som ett minne. – ’Ni skall överlämna honom värjan’, sade han, som om det skulle finnas någon som helst möjlighet för att någon av oss skulle komma levande ifrån det.

Vi tre fördelade oss nu på olika platser och höllo hela barrikaden; jag i mitten och de båda andra på sidorna.

Min tredje kamrat var bredskuldrig och undersätsig, med blont hår och blå ögon. Han var från Bretagne och hade samma glödande tro på sin nya sak, som han förut haft för sin gamla religion.

Vi tre höllo ständigt stånd och ingen människa kunde ana, att vi icke voro flera. Plötsligen marscherade en avdelning nationalgardister fram. Vi inställde elden. Jag ropade till dem: ’Slut er till oss, vi äro blott tre här!’

I samma ögonblick blev jag gripen, lyft i vädret och slungad i löpgraven med en kraft, som ville man slå mig ihjäl.

Och det ville man också! – De som vi trodde vara nationalgardister voro förklädda versailleare!”

Så föll barrikaden... Louise Michel fortsätter:

”En smula bortkommen efter fallet steg jag upp. Ingenting mer att se! Mina båda kamrater voro försvunna.

Versaillarna genomsökte de kringliggande husen. Jag skyndade mig att komma bort till de andra. Jag visste nu, att allt var förlorat. Blott ett enda hinder var det möjligt att resa och jag ropade: ’Släpp elden lös mot dem! Brand! Brand!’

Man hade nyss kastat upp en barrikad vid Chausse Clignancourt, till höger om Delta. Ännu hade man segerrikt kunnat mött Versailleserna och tvingat dem in mellan tvenne eldar. Men medan de obeslutsamma människor, som voro där, vacklade hit och dit blev det för sent.”

Det var denna Louise Michels uppmaning att söka mota regeringstrupperna med eldens hjälp, som gav upphov till legenden om ”petrolöserna”.

Det var naturligtvis en förfärlig ”förbrytelse”, när de revolutionäre satte fyr på en byggnad, medan det däremot var en akt av högsta dygd när regeringstrupperna, under det långvariga bombardemanget mot Paris, sköto ned otaliga av stadens härliga byggnader. Sanningen är att kommunarderna, såsom i detta fallet, voro allt för hänsynsfulla. De voro hänsynsfulla till den grad, att de därmed skadade sin egen sak. Borgarsamhällets köpta historieskrivare framställa kommunarderna som en hop tjuvar och banditer. Felet med dem var helt enkelt, att de voro allt för borgerliga. Deras behandling av guldbehållningen i Frankrikes Bank är synnerligen illustrerande. I stället för att expropria de 3 ½ milliarder, som voro förvarade här, läto de dem respektfullt ligga i fred. Med dessa pengar skulle de kunnat rest ett segerrikt försvar, slagit ned tyrannerna och fört den mänskliga utvecklingen ett gott stycke framåt. Men de försummade denna chance. Thiers däremot, han hade inga samvetsskrupler. Med de 3 ½ milliarderna i sina händer slog han ned den revolutionära resningen och tryggade segern för reaktion och stillestånd.

Emellertid hade Louise Michel lyckats att komma fram till Père Lachaise, den beryktade kyrkogården, som var kommunardernas sista förskansning. Här blev hon dock tillfångatagen innan den sista striden hade utspelats. Om de för henne så karaktäristiska omständigheterna vid hennes tillfångatagande berättar hon själv:

”Jag hade icke på länge sett min mor, och då man ännu höll på att Massakrera i Montmartre kvarteren, var jag mycket ängslig för hennes öde. Då jag visste var jag kunde återfinna mina kamrater, beslöt jag mig för att uppsöka henne.

Man lånade mig en grå kappa, då min egen var sönderriven av kulor. Också en kavaj fick jag låna, och så bar det åstad. Jag gav mig en så god borgerlig hållning, som jag kunde, och tog små steg. Jag hade min skola vid Rue Oudet 24, där jag också bodde tillsammans med min mor. Montmartre var full av versaillesoldater, men jag väckte lika litet några misstankar som förut vid min patrullmarsch till Versailles. Vår gamla väninna, M:me Blin, som jag mötte, gjorde mig sällskap. Hon hade ingenting hört varken från mor eller skolan. Ju närmare vi kommo, desto större blev min ängslan. – Montmartre såg ut som en grav under majdagarna.

Folk med trefärgade bindlar, lömskt utseende och skelande blickar gingo fram och tillbaka och underhöll sig med soldaterna.

Skolgården låg övergiven, porten var låst, fast icke tillbommad. Men min mor såg jag ingenstädes. Den lilla gula hyndan Finette gav sig till att skälla då hon hörde mig komma. Hon var inspärrad tillsammans med katten i köket. De stackars djuren gävo sig till att tjuta av alla krafter. Men min mor såg jag ingenstädes till. Jag frågade portvakterskan, som icke riktigt ville ut med språket. Slutligen berättade hon att versailleserna hade sökt mig, och då de icke funnit mig, hade de i stället fört bort min mor för att skjuta henne.

En vaktpost av den så kallade reguliera armén var inkvarterad mitt emot. Jag sprang dit och frågade vad man gjort av min mor, som man fört bort i mitt ställe.

’Nå, henne har man väl genast skjutit’, sade kaptenen hånfullt.

’Då får ni göra er besvär ännu en gång för mig’, svarade jag. ’Var är hon, var har ni era fångar?’

De sade att de voro vid trettiosjunde bastionen och ville föra mig dit.

Men jag kände vägen och behövde dem icke. Jag sprang i förväg och de följde efter. Jag hade bråttom för att ännu en gång få se min mor, som jag trodde vara död, och sedan kasta mitt liv för blodhundarnas fötter. Framkommen till bastionen såg jag henne i den av fångar överfyllda gården, tillsammans med många av våra vänner. Aldrig någonsin har jag känt en sådan glädje som i detta ögonblick.

Medan jag av kommandanten fordrade min moders frigivande, då jag lämnade mig själv i stället, förklarade jag de medföljande soldaterna förhållandet. Han syntes förstå och tillät mig att följa henne halvvägs hem för att vara säker. Den arma kvinnan ville icke gå bort, men slutligen lät hon förmå sig till det.

Soldaterna, som kommit med mig, skulle följa henne till Rue Oudet. Jag lämnade henne på halva vägen, som jag lovat, och gick därpå tillbaka till bastionen. Jag hade använt tiden till att berätta henne så mycket lugnande saker, som jag var i stånd till att finna på: att man icke längre fusiljerade kvinnor, att jag skulle komma undan

med ett par månaders fängelse o.s.v. Men hon litade icke så riktigt på mig längre; jag hade så ofta ljugit för henne i detta avseende.

Jag intog min plats bland de andra fångarna. Det var folk från Montmartre, från säkerhetskommittén, från revolutionsklubbarna och framför allt från 61 bataljonen.

Stora moln av rök drog fram över Paris och förde till oss svärmar av svarta fjärilar – bitar av förkolnat papper. Och kanonerna dånade av eldbrunst.

På vällen mitt emot oss väntade en påle på exekutionen.

Kommandanten kom åter bort till oss. Han pekade på eldtungorna, som upplöstes i rök och sade till mig:

'Det är ert verk!'

'Ja', svarade jag, 'vi kapitulera icke. Paris skall hellre komma att dö!'

Man förde fram en ung man, högväxt och med lockigt hår. Han liknade Mégy och man höll honom också för att vara det.

Vi ropade: 'Det är icke Mégy!'

Han skakade på huvudet, som ville han säga: Vad betyder det?

Han blev ställd mot vällen och skjutnen. Han dog modigt. Ingen av oss kände honom.

Vi väntade alla, att turen skulle komma till oss.

Framför oss stodo två led soldater med laddade gevär. Aftonen hade kommit med sitt dunkel. Det fanns djupa, mörka hörn på gården; andra blevo upplysta med lyktor. I en dälld låg den skjutne på en bår, belyst av ett svagt lyktsken."

Men Louise blev icke skjutnen. Tillsammans med många andra blev hon ställd inför en domstol, som icke var något annat än en ren fars, och som fabricerade utslag pro mille, summariskt, utan större formaliteter.

Hon passade dock på att inför domstolen sjunga ut med sitt hat mot reaktionen och sin stora kärlek till revolutionen. Frimodigt förklarade hon för domarna:

"Jag vill icke försvara mig ej heller vill jag låta försvara mig! Jag tillhör med hela min själ den sociala revolutionen och förklarar mig vilja taga ansvaret för alla mina handlingar. Jag gillar dem fullkomligt och utan förbehåll. Ni beskyller mig för att ha deltagit i avrättningen av generalen. Därpå skulle jag svarat ja, om jag befunnit mig på Montmartre vid det tillfälle han lät skjuta på folket. Jag skulle icke dragit mig för att skjuta på män, som gav sådana befallningar. Vad Paris' brand angår, så har jag haft del i denna. Jag ville resa en eldmur mot inkräktarna från Versailles. Jag har inga medskyldiga. Jag har handlat av egen drift.

Vad jag fordrar av er, ni som kallar er krigsrätt, som uppträder som mina domare och icke gömmer er som benädningskommission, det är fältet vid Satory, där våra bröder redan blivit mördade.

Man vill utstryka mig ur samhället. Ni har i uppdrag att verkställa det. Nå väl! Republikens kommissarie har rätt. Då det ser ut, som om varje hjärta, som klappar för friheten, blott har rätt till ett stycke bly, så fordrar också jag min del. Om ni låter mig leva, skall jag aldrig sluta upp med att ropa på hämnd... Jag har slutat. Om ni icke äro fega stackare, så döda ni mig!"

Men domarna voro fega. De vågade icke döma henne till döden, men de dömde henne till livstids deportation till Numea i Nya Kaledonien.

Så verksam som hon varit innan revolutionen för republikens förberedande, så tapper som hon varit på barrikaden, i bombardemanget, vid patrulltjänstgöringen, så stor, så övermänsklig var hon också under den ohyggliga tortyr man beredde fångarna i landsförvisningen.

Louise Michel hade hittills blott varit socialrepublikan. Men på resan till förvisningsorten, Nya Kaledonien, kom hennes tankar mera till att sysselsätta sig med den kommunistiska anarkismen. Allt det ohyggliga hon sett under striderna och framför allt under fängelsetiden, bringar henne till den övertygelsen, att makten i och för sig förgiftar människan och gör henne ond. Louise, som är idealist, tror fortfarande på att människan ursprungligen är god till sin natur. Individerna, som gör det onda, är säkerligen icke ond till sin natur, icke personligt gemen. Ätminstone är det icke förhållandet med det stora flertalet. Men då det just är de maktägande som föröva de ohyggliga gärningarna, så måste det också vara makten som är det gift som fördärvar den ursprungligt goda människan.

"C'est que le pouvoir est maudit, et c'est pour cela que je suis anarchiste."

"Det är makten som är förbannelsen; det är därför jag är anarkist."

Det är det resultat hon kommer till. Och tankegången är klar och logisk.

Då det är makten som fördärvar människan, så måste makten avskaffas, för att människorna åter skola kunna vara eller bli goda. Den naturhistoriskt bildade Louise Michel tror på utvecklingen. Människans nuvarande ståndpunkt är blott ett tillstånd som skall passeras. En högre utvecklad mänsklighet skall komma med en frivillig, på ömsesidig aktning grundad självregering. Hon reser sig mot allt tvång, mot våldföringen på andra människor, och fordrar att man skall låta mänskligheten fritt gå fram sin väg, i stället för att lägga hinder för den. Mänskligheten har en naturlig rätt, ja en plikt att slå ned den som spärrar vägen för henne.

Om den praktiska genomföringen, om detta ”hur” nygestaltningen skall kunna växa fram ur det anarkistiska kaos, sade Louise Michels en gång ett vackert ord:

”Hur skall larven kunna veta hur hon kommer att tänka och känna som fjärl?”

De tunga åren i Nya Kaledonien, de ohyggliga lidanden hon hade att utstå, förmådde icke att bryta hennes energi. Även här är hon verksam som agitator för sina idéer. Hon upprättar en skola för den mindre bildade delen av de förvista och finner stor glädje i de stora framsteg hennes lärjungar göra. Med sin outtömliga självuppföring lindrar hon de landsförvistas lott, så långt det står i mänsklig makt. Ofta lyckades hon också att uppnå förändringar i förvaltningens drakoniska fordringar. Hennes tid och krafter räckte också till för de förtryckta infödingarna (kanaker), som hon bibringade europeiskt vetande och en högre livsuppfattning.

I ”Kanakiska legender” och ”Berättelser från Nya Kaledonien” har hon samlat material, som också har högt värde ur etnografisk och folkloristisk synpunkt. Hon hade så fullständigt vunnit de inföddas hjärta, att de vid hennes avresa, efter amnestien, samlades på stranden i tusental och togo avsked av henne med tårar i ögonen.

Den allmänna amnestien av de förvisade kom år 1880. Efter nära tioårig deportation vände Louise Michel sålunda tillbaka till Frankrike, tillbaka till sin så högt älskade moder och sina vänner.

Men länge unnade hon sig icke vila. Hela hennes själ ropar henne tillbaka till det sociala arbetet, till den anarkistiska propagandan och till kampen för republiken och den större frihet denna innebar. Ty ännu står republiken på osäkra fötter, ännu kan den bli störtad av rojalistiska eller bonapartistiska reaktioner.

Louise Michel störtar sig således på nytt in i propagandarbetet. Ater ägnar hon alla sina krafter åt den revolutionära rörelsen. Hon håller möten, gör föredragsturnéer, deltar i demonstrationer, alltid i spetsen, alltid färdig till initiativ när det gäller. År 1882 deltog hon i Blanquidemonstrationerna, vilket inbringade henne några månaders fängelse. 1893 var den bekanta sammangaddningen på Esplanade des Invalides. Vid detta tillfälle reste hon en improviserad svart fana. Hungerns fana – som hon sade – anarkismens fana! I spetsen för ett tåg vill hon tåga genom gatorna och samla en stor demonstration till förmån för de strejkande arbetarna.

Under demonstrationen rensade demonstranterna en del bagerier och Louise Michel blev ställd till ansvar. Den höga rätten dömde henne till sex års fängelse! Denna dom blev samtidigt dödsdomen över hennes mor, som avled två år därefter av sorg över skilsmässan.

Louise Michel övervann aldrig riktigt moderns död. ”Hittills”, sade hon en gång, ”hade jag två ting, min moder och revolutionen; nu återstår mig blott revolutionen.”

Ännu tre år senare satte hon framför sina memoarer följande betecknande förskrift:

”MIRIAM.

Miriam – så hette de båda:

Min mor!

Min väninna!

Gå hän, min bok, till gravarna där de vila!

Måtte mitt liv snart taga ett slut, så att jag snart får vila bland dem!

Den stora längtan berövar mig livet. För mig finns det icke längre något att hoppas, ingenting att frukta. Jag längtar mig till döds. – Jag är som den, som kastar bort dryckesglaset tillsammans med den sista bottensatsen.”

Efter avsonandet av sitt straff kom hon tillbaka till Paris. Alltid verksam och uppoffrande sig över alla gränser: skrivande, talande på möten, och delande det lilla hon hade med de fattiga, utnyttjad av politikerna, som hon skaffade mandater och ämbeten genom sin propaganda, då hon alltid trodde dem arbeta för den goda saken.

Vid ett av hennes möten i Havre blev det också förövat ett attentat mot henne. Louise Michel är obekvämd, alla reaktionärer äro hennes fiender. Henry Rochefort, den bekante franske publicist och politiker, skriver härom följande i sina memoarer:

”...Då Louise Michel några veckor senare tillfälligtvis stod på en talaretribun på ett folkmöte i Havre, avfyrade en viss Lucas två revolverskott mot henne. Antagligen var han lejd till det av de reaktionära. Båda kulorna träffade henne i huvudet. Den ena försvann i hennes hatt, den andra åstadkom ett temligen svårt sår bak örat.

Min tappra väninna lät dem hjältemodigt företaga en operation. Hon lade sig ned utan en enda klagan, och lutade sitt huvud mot något tyg, medan de läkare, som strax blevo tillkallade, sonderade och genomsökte såren.

Trots att man kunde höra stålet skrapa mot benet, utstötte hon inget rop, men fortsatte att berätta om sin kusin, som väntade på henne i Paris, och om sina djur, som hon hade spärrat inne och icke kunde komma loss förr än hon kom hem. Vad attentatsmannen angick vägrade hon hårdnackat att begära honom under åtal och sade bara: 'Låt honom löpa; han är en olycklig narr.' Därefter steg hon på tåget till Paris till trots för att hon höll på att få feber. Som svar på ett telegram fick jag följande brev från henne:

Min käre vän!

Jag är mycket lycklig över Er vänlighet mot mig.

Det går utmärkt. I morgon går jag till Labbé för att få ut kulorna. Jag befinner mig redan mycket, mycket bra. Jag sänder Er mina hjärtligaste hälsningar.

Men ingenting avskräcker henne. Även i de mest oroliga folkförsamlingar, i vilka tusenden av tjutande motståndare trängt sig in, behåller hon sitt isande lugn. Hon låter icke störa sig i sin heliga iver för sin stora, nya mänsklighetsidé, utan arbetar vidare.

Bourgeoisiepartiet arbetade på att göra henne oskadlig, ty hon var den mest obekväma av alla, den mest oböjliga, den som var omöjligast att besegra och – den mest obestickligen, en med vilken man icke kunde kompromissa. Man sökte att skada henne med att framställa henne som mindre tillräknelig, därför att hon var bättre och klokare än dem alla. Man sade: "Louise Michel är en god kvinna, men hon är en smula förryckt!" Vad fångandet och Nya Kaledonien icke förmått, det kunde man måhända uppnå med dårhusets hjälp. Det är så lätt att bli inspärrad i ett dårhus. I Frankrike är det tillräckligt med en läkareattest för att få placerat en obehaglig. Och hur svårt det är att komma ut igen, det har många genomsunda människor fått erfara.

Louise Michel visste det. Hon visste också, att man umgicks med planer för att verkligen få henne inspärrad. Detta skulle ha blivit hennes död, och hon gick därför på nytt i landsflykt, denna gång frivilligt. Charlotte Vauwelle, hennes trofasta väninna från denna livsperiod, vilken det också blev förunnat att för sista gång sluta Louises ögon, följde henne till England, där hon fortsatte sin gamla verksamhet.

Först under hennes sista år, då läkarna ordinerade henne sydfrankrikes klimat, då hennes hälsa till slut var uppriven av strider och motgångar, fångelse, bekymmer och förföljelse, reste hon tillbaka till hemlandet. Men icke heller nu kunde hon unna sig någon ro. Hon for från möte till möte, från plats till plats, ständigt ledsagad av den trofasta Charlotte.

På en av dessa resor dog hon i Marseille den 21 februari 1905.

Borgarna har gjort denna modiga, uppoffrande idealist till en vild och blodtörstig petrolös. Och varför? Därför, att hon som en man, nej bättre än en man, har stått kämpande på barrikaden för sin idé och har haft den olyckan att varken segra eller falla. Hennes sak blev den gången slagen ned. Därför blir nu en hel generation upplärd av den officiella historieskrivningen att betrakta henne som petrolös. Annars hade hon kanske fått en staty som Jeanne d'Arc. – Nu blev hon dömd till straffarbete och sänd till Nya Kaledonien. I 12 år har hennes starka karaktär trotsat fångelse och skräck. Oböjlig som granitklippan kom hon tillbaka och kämpade med samma flammande entusiasm och hänförelse, aldrig misströstande, alltid hoppfull och hängiven och alltid uppoffrande. Hela hennes liv var offer och arbete. Aldrig har hon fått ett stycke bröd som hon icke var redo att dela med dem som ledo nöd.

Angående Louise Michels författareverksamhet, så kan man näppeligen kalla henne för en stor skribent. Men det kommer sig därav, att för henne var icke konstnärskapet ett mål. Hennes skriftställeris syftade till högre mål. Hon ställde sin talang i en social idéns tjänst. Därför har hon icke framskapat ett enda arbete, som endast är rent konstverk.

Dock må den rättfärdiga kritiken alltid erkänna, att också författarinnan Louise Michel är en mycket betydande, mycket karaktäristisk och högst intressant personlighet. Hennes bildrika, kraftiga, lödiga stil är uppfriskande och sporrande. I den ligger en djup längtan efter en ny soluppgång.

Louise Michel har mistat och offrat många manuskript i sitt stormuppfyllda liv. Andra äro kringströdda i den kommunistiska anarkismens ofantliga broschyrer, tidskrifts- och tidningslitteratur. Här äro några av titlarna på de arbeten, som utkommit i bokform: "Memoares", "La Commune", så romanerna: "Les Microbes humains", "Les Claqedent", "Le Monde Nouveau", "Le Misere", "La Fille du peuple", "Le Coq rouge", "Le Batard imperial" samt "Legendas canaques", "Contes et legendes pour les enfants", "Les Oceaniennes". Dessutom några broschyrer: "Les Crimes", "L'epoque", "l'Ere nouvelle" och många andra. Ett drama, "Nadine", blev uppfört med stor framgång.

Hade Louise Michel ägnat sig helt åt konsten, hade hon kanske blivit ett av tidens "lysande namn". Men hon var för stor och siktade för högt till det. Hon offrade konsten för folket, för revolutionen, för friheten. Hur skulle också hon med sitt stora, varma hjärta kunnat sitta oberörd i sin studiekammare medan folket gick och svalt och led? Hur skulle hon kunna nöja sig med att skriva om det sköna, när det fanns så ohyggligt mycket vederstyggligt utanför hennes fönster? Hur skulle hon kunna nöja sig med att skildra eländet, när hon verksamt kunde bidra till att få detta elände avskaffat? Nej, må de stackars konstnärerna viga sitt liv åt att sjunga om tiden; hon ville handla mitt i tidens vilda tumult! Hela hennes flammande eldsjäl ropade henne till kamp mot orättfärdigheten och förtrycket, och som den kämpande och eldande frihetskämpen lyser hon som en sprakande fackla genom tiden.

Som den "Röda Jungfrun" skall "Goda Louise" alltid stå som en eftersträvansvärd förebild för alla revolutionärer.

P.S.

Det var ursprungligen meningen att denna broschyr om Louise Michel skulle framträtt i en annan form, eller som ett fullt självständigt arbete. Då det emellertid – på grund av de förhållanden kriget skapat – visat sig omöjligt att komma i besittning av den franska litteratur, som skulle lagts till grund för arbetet, och förlaget ville ha ut det i den en gång fastslagna ordningsföljden, blev det nödvändigt att inskränka det till den nu föreliggande bearbetningen. Det är således huvudsakligen en biografisk skildring av Karl von Lewetzow som lagts till grund. Dessutom har det också använts några artiklar från ett par franska revyer.

Albert Jensen

Det Anarkistiska Biblioteket

Albert Jensen
Louise Michel
(Den röda ljungrun)
1915

Av Albert Jensen bearbetning efter Karl Von Lewenzow utgiven av Axel Holmströms förlag 1915, i bokserien
revolutionens förkämpar. Tack SAC:s digitala arkiv!

sv.theanarchistlibrary.org